

مہاجی رضا صراف
تور کجہ شعر لر

بہروز ایمانی

سرشناسه : صراف، رضا، ۱۲۷۱ - ۱۳۲۵ ق.
 عنوان و نام پدیدآور : حاجی رضا صراف تورکجه شعرلر / بهروز ایمانی.
 مشخصات نشر : تبریز: انتشارات آذر تورک، ۱۳۹۶.
 مشخصات ظاهری : ۲۷۲ ص. : ۲۱/۵×۱۴/۵ س.م.
 شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۸۳۴۳-۴۹-۳
 وضعیت فهرست نویسی : فیبا
 یادداشت : عنوان دیگر: حاجی رضا صرافین شعرلری.
 عنوان دیگر : حاجی رضا صرافین شعرلری.
 موضوع : شعر ترکی -- ایران -- قرن ۱۴
 موضوع : Turkish poetry -- Iran -- ۲۰th century
 شناسه خزونه : ایمانی، بهروز، ۱۳۳۹ -
 رده بندر ننگره : ۱۳۹۶ ج ۳۴ ص / PL۳۱۴
 رده بندی دیویی : ۸۹۱.۳۶۱۱
 شماره کتابشناسی ملی : ۴۶۳۲۵

حاجی رضا صراف

تورکجه شعرلر

حاضرلایان / بهروز ایمانی

انتشارات آذر تورک (با همکاری انتشارات نباتی)

بیرینجی چاپ / ۱۳۹۵ / صفحه دوزنلین / انورله پررشیف

تیراژ / ۱۰۰۰ جلد / صفحه سایبی ۲۷۲

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۳۴۳-۴۹-۳

قیمت: ۱۵۰۰۰ تومن

مرکز فروش: تبریز- مابین سه راه طالقانی و تربیت مجتمع تجاری استاد شهریار

زیرزمین - پلاک ۴۶ تلفن : ۳۵۵۴۷۵۱۰

- ۹ بساط عشقه گیرمک صاحب اعجازه لازیمدی
- ۱۷ ای شانه، بو گیسوی پریشانه دولاشما،
- ۱۸ ساخلاییب ساقی بلورین جامی سیمین ساقدا،
- ۱۹ صبح اولانجان یاتما دیم، یاندیم رقیبین حالینا،
- ۲۰ ریس، کی آتش آهیم یانیب شراره لنیب،
- ۲۱ ار سر زولفوه مشاطه پری شانه ویرار،
- ۲۲ چشمه یه یار، یار پیر ایلن اوینار،
- ۲۳ قارا گوزون، گوزون، قصد جان علامتی وار،
- ۲۵ خلق ایچره وصله طلسم بن گرجی آدی وار،
- ۲۶ پریشان خاطیریم بیر طرف، پر پیچ و تاب ایستر،
- ۲۷ تیر غمزه ن قانیما باتماز - ایم - انداز کئچر،
- ۲۸ وثریب سر رشته اهل عشقه بیر سر رشته دار آخر،
- ۲۹ آلیب ایمانیمی ای نازنینیم! نازنین گز لر،
- ۳۰ پریشان ائیله ن احوالیمی آشفته گیسودور،
- ۳۱ ای دل! دئمه دلدارا دهانین سر مودور،
- ۳۲ صبادان گول اوزونده سونبول زولفون اسر تیتیر،
- ۳۳ بو باغ ای باغبان! گولزار کوی یاره چوخ بنزهر،
- ۳۴ نقاش نقش قامت سروین روان چکر،
- ۳۵ پریوشلر همیشه رسمدیر عشاقه ناز ائیلر،
- ۳۶ اگرچی رسمدی گول عندلیبه ناز ائیلر،
- ۳۷ هئی گوشه ی چشمیلن او شهلا گوز، ال ائیلر.
- ۳۸ دئیردیم قامت سروین، قیامتدن علامتدیر،

- ۴۰ جمعیت دل زولفده چوخ عزت ایلن دیر،
- ۴۱ هر کیم خیال زولفله زنجیره بسته دیر،
- ۴۲ تۆکوب عذارا بو مه پاره زولف قاره گلیر،
- ۴۳ او تار طره کیم جمعیت عؤمر درازیمدیر،
- ۴۴ اگرچی ناز غمزه اول بت طنازه لازیمدیر،
- ۴۵ بی جا دئیل چمنده گوزوم بولبول اختاریر،
- ۴۶ گوز مردی ز بس اوزه اشک روان سالییر،
- ۴۷ معشقه پون عشوه و ناز اولماسا اولماز،
- ۴۸ تعالی الله نه عارده بیر نثله حسن و جمال اولماز،
- ۴۹ بیر رمز ایله یاریم ائیر اها دیله قاش گوز،
- ۵۰ گل بیرجه وئر بو بستر غمه سینه سس،
- ۵۱ شاد اول رقیب امر ائله وورسونلا بئس و کرس،
- ۵۲ بو عشقه پرده چکمه گه چوخ ائبله دیر داش،
- ۵۳ من جرعه نوش بزم بلا، سن پیاله نوش،
- ۵۴ آلیب قراریمی اول نازنین عشوه فروش،
- ۵۵ اسیر ائدیب منی بیر نکته بین دوراندیش،
- ۵۶ ناز ایلن یاریم گئنه عزم گولوستان ائبله میش،
- ۵۸ باش وئردی بناگوشده چون سزه ی تر خط،
- ۵۹ یاریم چیخادیب خط چون ائدیب شام و سحر مشق،
- ۶۰ منی سئودای زولفون ائبله ییب آشفته، مجنون تک،
- ۶۱ صبا! سالما اوزه گل طره ی جانانه دن ال چک،
- ۶۲ الدن آلیب قراریمی بیر دلبر قشنگ،
- ۶۳ بسدیر هلاک عاشیقا ابروی تیر چنگ،

- ۶۴ بیر عومردور سالییدی منی آه و زاره دل،
- ۶۶ چون وئردی دل او دلبر نامهربانه دل،
- ۶۷ خیال دانهی خالینلا دولدو خانهی دل،
- ۶۸ فصل بهاری ایستمه رم بولبول اولماسام،
- ۶۹ بدن بورجوندا چون منزل دوتوب ماه شب افروزوم،
- ۷۰ گوروم یاشین کؤنول قانیله مرجان ائتمه ییم نیلیم،
- ۷۲ من آختاردیم، آراشدیم، بیر نگار نازنین تاپدیم،
- ۷۳ سمد ناره، کس باش وئرمه، ای من باشیوا قوربان!
- ۷۴ هاسم بیر ایل، د آگاه اولار راز نهانیمدان،
- ۷۶ نه بیر یالوز، نه س آفت صبر و قراریمسان،
- ۷۷ شیرین سو مریه رهری سنسیز ماتان اوغلان،
- ۷۸ هرچند درد عشقه درشن، پوخلر هیج ردن،
- ۷۹ دئیلسن باخبر، ای نازنین یار، اگر مندن،
- ۸۱ اله بیر تار مو سالمیش دل دیوانه زواوندن،
- ۸۲ گؤستیریر خال سیاهین طایر ایمانه سن،
- ۸۴ بو آب و رنگ ایله جانا، مگر گول ترسن،
- ۸۵ منیم ای مغبچه، سن کعبه و دیر و کنشتیمسن،
- ۸۶ ای تورک خطا دیده! مگر لعبت چین سن؟
- ۸۷ ای پیمبرزاده! آیا سن مسیحاسان نه سن؟
- ۸۸ یاریم اگر دانیشسا لب نیم خند ایلن،
- ۸۹ تؤکرم ز بس اوزه گؤز یاشین، گنجه گوندوز آه و فغان ایلن،
- ۹۰ خدنگ نازیله کؤنلوم قوشون شکار ائله دین،
- ۹۱ ای جوان، پیر اولاسان یاخشی منی پیر ائله دین.

- ۹۲ بلای عشقه دوتوم ای کۆنول! دوام ائله دین،
- ۹۳ اولوب از بس اوخ آتماق رسیمنه، جانا! بلد قاشین،
- ۹۵ نه یالقیز قدیمی خم قیلیمیش آخر خم به خم زولفون،
- ۹۶ باشدان چیخیب، ایستیپ دورا قارشی گۆزه، زولفون،
- ۹۷ خیال چشم مست یاریلن دل مئی پرست اولدو،
- ۹۸ من ترک شراب لب یار ائیلهدیم اولدو،
- ۹۹ وئردیم ناینج زولف پریشانه کۆنلومو،
- ۱۰۰ دیلیم یانین اگر دلدن دئیهم گل ترک ناز ائیله،
- ۱۰۱ حقیقتده اگر عانی عدی برر شمع، پروانه،
- ۱۰۲ پروانه تک بو مک، یوخ آمان منه،
- ۱۰۴ سرلوح حسندن خطین ائندس لب ارستونه،
- ۱۰۵ طایر دل قوندو زولف عنبرانشن اسرنه،
- ۱۰۶ ای بالا! ای قوزو! ای شوخ ممه! مر یاز قوزو،
- ۱۰۷ آواز اختیاریمی من وئرمیشم نگار الینده،
- ۱۰۸ سالیب خیال خطین رخنه دین عیسایه،
- ۱۰۹ قسم او کعبه ی رویننده، طاق ابرویه،
- ۱۱۰ هر کیمسه بلا ناو کینی جان یئتیردی،
- ۱۱۱ قدیمی پیوسته قاشین اگدی چوگان ائیلهدی،
- ۱۱۲ گۆزوم یاشی یودو توپراقدان خس و خاری،
- ۱۱۳ بیر ساغر ایلن ساقی! مست ائیله بو مخموری،
- ۱۱۴ نولو بیر دقیقه بو حالین، گۆره سئیل اشک روانیمی،
- ۱۱۵ ائیدیدیر خم، قاشین فیکری، خمیده طاق ایمانی،
- ۱۱۷ قیلسا آزاد او سر زولف دل آویز منی،

- قیلدی سنین مفارقتین باغری قان منی، ۱۱۸
 شرار شمع آهیمدان منیم، پروانه‌لر یاندی، ۱۱۹
 نولوردو مجلسیمیز بیر دقیقه خلوت اولایدی، ۱۲۰

قصیده‌لر

- ای شهریار مملکت اولیا، علی(ع)! ۱۲۳
 ای جمالی مظهر آیات کبرا، یا علی(ع)! ۱۲۶
 اتدیم حسین(ع) مزارینی چوخ ایللر آرزو، ۱۳۱

آرجمیلر

- منی جریخ ای آواره قیلدی خانمانیمدان، ۱۳۳

مربعلر

- قبر پاکین یا حسین! دندن وار ایستر کؤنول، ۱۳۶
 گؤزلیم سنسیز تۆکر تن یاشر علی خوش گلیمسن! ۱۳۸

مخمسلر

- دئمیشم بیر گونوم اولسون سنه، ای مبرر جواد! ۱۴۱
 بو نه دیر؟ نه عدل دیر، هر لحظه مین بیر اولور! ۱۴۲

تازیانه

- مدتدی کی ایرائین ایشی اوددور، آلاودور، ۱۴۳

مستزاد

- ای ملت اسلام! او یان وقت سحردی، ۱۴۵
 رباعی ۱۴۷
 تبریزی صراف و آذر بایجان شاعیرلری ۱۴۹

بساط عشقه گیرمک صاحب اعجازه لازیمدی

حاجی رضا صراف شعرلرینده اولان آخر - باخارلیق

اوتوز ایلدن آرتیق آذربایجان ادبیاتی ایله مشغول اولسامدا، بیر پارا سؤز اوستادلارینین خصوصی ایله، کلاسیک ادبیاتیمیزین گؤرکملی نماینده لرینین اثرلرینی هر زامان اوخویارسام، یئنه اوره ییمده اؤز طراوتینی داییم نورویوب ساخلایان شاعرلرین سایى آز اولمامیشدیر. اونلاردان بیریده حاجی رضا صراف تبریزی دیر. یئری گلمیشکن دئمه لیم، اورتا تحصیلی دم ائتدیردیم گونلر، از بری اولدوغوم بئش یوز غزلین، سیرا سیندا صراف شعرلر ده وارایدی. واختی ایله سیروس قمری نین، افست اصولی ایله چاپ ائتیگی حاجی رضا صراف دیوانینی اوخوماق اولدوقجا من اوچون آرتیق چت ایدی. اونون شعرلرینده اولان چکیم و منده اولان دویغو بو وضعیتده یئنه گای. دئمک صرافین بوتون غزللری دیل از بری یم اولاراق، بئینیمده ساکن اولماغا باشلادی. البته صراف شعرى ایله منی تانیس ائده ن مرحوم دوغام اوستاسی «حاجی بابا حسین اوو» اولدو. اونون اوره ک آچان، کؤنول اوخشان سنه سی ایله صراف شعرى گوجلو بیر چایا چئوریلیب، منی اؤز قوینونا آلیب، ایلریم ی. ۲۸ ایل بوندان اؤنجه، حاجی بابا ایفاسیندا ائشیتدیم بو غزل هله ده نغیمدا اؤز طروتی ایله سسله نیر:

خدنگ ناز ایله کؤنلوم قوشون شکار ائله دین

اورکده گیزلی اولان سیرری آشکار ائله دین

کناریدن باخیرام گل منی کنارینا آل

منی بو خلقدن عالمده سن کنار ائله دین

ردیف و قافیه و سجع و بحر ییلمز ایدیم

فنون شعرى بو صرافه سن شعار ائله دین

صرافین یارادیجیلیغیندا، اؤنملی یئر آلان موضوع لاردان بیرى ده اونون اغیز ادبیاتیمیزدان، خصوصی ایله آتالار سۆزو و دئییم لردن بول - بول استفاده ائتمه سی دیر. صراف آذربایجان مثل لرینی، اؤزه لیکله، شیرین تبریز لهجه سی دئییم لرینی ائله مهارتله، غزلرینه آخیتیمیشدیرکی، گل گۆره سن ایندیسه بو خصوصدا بیر نئچه اؤرنک وئرمه یی ضرروی گؤرورم:

صبح اولوب، یاتمادیم، یاندیم رقیب - ین حالینا
کسک آغلار، نه عالمدی داشین احوالینا

ویا:

گۆزون گۆز ائله دی جان آلمانا تاشین آلدی
بو امر خئیر ده قاش و دؤن شاکت، وار

بو بیر بیت ده، چوخ گۆزل تصویرلر ادادار، ائل دئییمینی سون اوستادلیقلا،
ایشه سالا بیلمیشدیر:

بو یولدا بختیمی گۆردوم یاتیب قویوب کئچدیم
دئدیم: «گندیب نه عجب خواب غفلته خرگوش

تبریز دئییم طرزینده صرافین بول - بول ایشلتدیگی سرر اینجی لرینه اولدوقجا راست گلیریک. ائل دئییمینی بیر بیت شعرینده تام اورنیه بئتان شکیلده، نئچه شعر صنعتینی بو بیر نئجه کلمه ده یئر لشدیرمک بیر اوقده ر آسان دئییلدیر، نه گۆزل سۆزلر یئرینده اوتوروب، بیر باخین:

باش ایسترسن گل آل بوباش بو امری خئیری سال باشدان
گؤروم باش گئتسه آیا ال چکر بودرد سرمند ن؟

عقل ایله عشقین مجادله سی، شرق فلسفه سینده اؤغلی یئر آلیر. تورک دیللی شاعیرلر ایستر فارس دیلینده، ایسترسه ده تورک دیلینده قوشدوقلاری شعرلرینده بو موضوع-یا گئنیش مئیدان وئریب، وئریلر. آذربایجان کلاسیک ادبیاتیندا عمومیتله، عشقه اوستونلوک وئریلیر. بؤیوک شاعیر محمد فضولی اؤزونون مشهور بیر غزلینده بو مسئله یه بئله آیدینلیق گتیریر:

ای فخرانی عشق معنین قیلما ناصحدن قبول
عقل تدبیری دیر او سانماکی بیر بنیادی وار

اؤز اوستا لارنین نونو دوام ائتدیره ن حاجی رضا صراف، عقل ایله عشقین ساواشینی بو بیرست شعرینده چوخ مهارتله گؤستریر:

دهانین سیررینی بیلنم-ی عقیم، شقیم اؤیره تدی
عجب دیوانه دی، بیگانه یه اناسی راز ائیلر

صرافین یاشادیغی دؤور، ائله بیر زمان ایدی، منطقه ده و اولکه ده مهم دیشیک لیک لر باش وئرییردی. تبریز، باشقالدیران مشروطه حرکاتی نین آلووی، ایرانین هر یئرینی آلیشدیردی. بیر واختا، یابانجی گوجلر، ساده جاماعاتی، آلماتماغا جان آتیردی. بیر چوخ شعرلر ساباغی صرافدا، بو وضعیتدن سارسیلیر و اسلام دونیاسینا اوز توتاراق بئله یازار:

ای ملت اسلام اویان وقت سحر دی

گؤر بیرنه خبر دی!

بسدیر بو قده ریاتما چورورسن نه خبر دی،

دور وقت سحر دی

کربلا حادثه سینه حضرت امام حسین(ع) - ین قهرمانجا سینا یارا تدیغی نهضته بیر چوخ شاعرلریمیز، سؤز قوشاراق، اونو دونیایا تانیتدیرمیشلار. حاجی رضا صراف تورک نوحه ادبیاتینا ارمغان اتندیگی بیر - بیریندن گؤزل شعرلری وار. آتا، قارداش، عمی، عم اوغلو شهادتینی یاخیندان گؤره ن، بو اولایدان اولدوقجا مریض له ین حضرت صفرا دیلیجه بو سؤز تاپشیرماسی اوره ک لره یول تاپیر، بیر لیکده اوخویاق و اونون یارادیجایق قابلیتینی لاپ آیدین گؤره ک:

نطقه گال ماه محرم گلدی صراف اولمالال
ائله مه دگر گزیر باطل رءموله باطل خیال
حضرت صفرا دیلنجه ائله بؤیله عرض حال
گل باجین قربان من قارداش، علی خوش گلمیسن!

صراف غزللرینده اؤزونه محرم ص ردف لری ایشلتمه سی اولدوقجا اورک آچان کؤنول اوخشایاندی:

چشم سیه یار، دل پیر ایلن اوینار،
آهوی خطا دیدیه باخ، شیر ایلن اوینار!
سالمیش اوزه تک خالینی یاندری سین حریفی،
لیلاج دغلبازدی، تدبیر ایلن اوینار.
آیینهده اؤز عکسینه یاریم اولوب عاشیق،
صورتگره باخ چکدیگی تصویر ایلن اوینار.
صبریم کسلیلیر، عؤمر آزالیر، محتیم آرتار،
فوج مژه تا غمزه، پی پیر ایلن اوینار.

صرافین یارادیجیلیغی خصوصوندا، مختلف فورمالاردا قلمه آلدیغی شعرلر

موجودہ دور۔ مستزاد، ترجیع بند، مخمس لر، رباعی و سائرہ نی گؤسترمک
اولار۔ یئرلی گؤرورم، دوکتور حسین محمدزادہ صدیق «دوزگون» - ین
تبریزدہ فعالیت گؤسترن ندای شمس یابین مرکزینین سون زامانلار
نفیس شکیلده نشر ائتدیگی «صراف» دیوانینا یازیلان مقدمه مه نین بیر
بؤلومو ایله ، سیزی تانیش ائدیم:

«حاج رضا صراف تبریزی اؤزونون ساده دیلده و سون درجه غم - حزن ایله افاده ائتدیگی مرثیه و نوحه‌لری ایله نه اینکی تبریزده حتی ایران آذربایجان پاشا باشیندا و اوجقار اؤلکه‌لرده او جومله‌دن داغستاندا آدی دیل انیری اولموشدور. سینه‌زنلری و نوحه‌لری چوخ آز بیر مدت عرضینده خلق یاریندن زبانی و سینه به سینه مختلف یئرلره داشینمیشدیر. صراف بلده بیرینجی شاعیرلردن دیر کی، نوحه ادبیاتینی مرکب و غلیظ افاده‌لردن اوزاقلایر. اوناون مشهور اولماسی و خلق طرفیندن خوش قارشیلانماغی دا محض دیلی بنده‌لیگی و نوحه‌لری نین مضمونجا یارالی و کؤیه‌لدیجی عبارت و افاده به دولو اولدوغوندان ایرملی گلیر.

دوغرودان دا اگر صرافین دیلین سادھ لیگینی خلق دیلینه داها یاخینلیغینی خلق طرفیندن رغبت فارسیلایب ازیرنمه سینی و بونونلا مرثیه ادبیاتیندا گئیش و درین تاثیر بوراخدینیم. نطره آلاق ادعا ائتسک کی، صراف مرثیه ادبیاتیمیزدا دا یئنی بیر مرحله یارانماسینا سبب اولدو، هئچده غلو ائتمه میشیک.

بیز اونون هر هانسی بیر سینهنی گوتورسک گوره ریک :- حقیقتاً فورما، مضمون و آهنگ باخیمیدان بیر یئنی لیگه صاحبدیر»